

ΕΥΤΥΧΙΟΣ ΣΑΛΑΤΑΣ

«Οι πληροφορίες ήταν βασικό όπλο στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας»

Κατείχε σημαντικό πόστο στο Εφεδρικό σώμα ο τότε λοχαγός Ευτύχιος Σαλάτας, σήμερα ταξίαρχος ε.α. Ήταν υπεύθυνος πληροφοριών. Όπως επισημαίνει στη μαρτυρία του, οι πιο πολλές από τις επιτυχίες του Εφεδρικού σώματος στην προσπάθεια για αντιμετώπιση της τρομοκρατικής δράσης της ΕΟΚΑ Β' οφείλονταν στο γεγονός ότι είχαν αξιόπιστες πληροφορίες.

Αφηγείται για την αποτροπή του πραξικοπήματος το 1972, όταν υπέκλεψαν σχετική διαταγή, για τη σύλληψη της ομάδας που σχεδίαζε απόπειρα κατά της ζωής του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου και της ομάδας που είχε απαγάγει τον υπουργό Χρίστο Βάκη, για τα μέτρα που εισηγήθηκε στον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο τις παραμονές του πραξικοπήματος της 15ης Ιουλίου.

Είναι αποκαλυπτική η μαρτυρία του Ευτύχιου Σαλάτα για τα γεγονότα που έζησε στο στρατόπεδο του Εφεδρικού και στο ΓΕΕΦ.

.....

Ο Ευτύχιος Σαλάτας είχε σημαντική συμβολή, με άλλους συναδέλφους του αξιωματικούς της Εθνικής Φρουράς, στην αποτροπή του σχεδιαζόμενου πραξικοπήματος της χούντας και της ΕΟΚΑ Β' το 1972. Τότε υπηρετούσε ως λοχαγός στο 9ο Τακτικό Συγκρότημα, στο στρατόπεδο πίσω από το προεδρικό μέγαρο, στη λεωφόρο Προδρόμου. Βρισκόταν στις τάξεις του Κυπριακού Στρατού από το 1961. Γνώριζε τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο από τα νεανικά του χρόνια, καθώς εργαζόταν στο τυπογραφείο της Αρχιεπισκοπής, μέχρι το 1955 όταν βγήκε αντάρτης της ΕΟΚΑ. Συνελήφθη και καταδικάστηκε σε φυλάκιση. Υπήρξε πολιτικός κατάδικος στις Κεντρικές Φυλακές για περίπου 2,5 χρόνια μέχρι τον Μάρτιο του 1959, όταν παραχωρήθηκε γενική αμνηστία ύστερα από την υπογραφή των Συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου. Έζησε έντονα και συμμετείχε στα γεγονότα του 1963-1964 κατά τις διακοινοτικές ταραχές, όταν η Τουρκία απειλούσε με πραγματοποίηση στρατιωτικής επέμβασης στην Κύπρο.

Διέρρηξαν το συρτάρι του διοικητή

Η σύσταση της ΕΟΚΑ Β' από τον Γεώργιο Γρίβα στα τέλη του 1971 προμήνυε νέα δεινά για την Κύπρο. Αφηγείται σχετικά ο Ευτύχιος Σαλάτας:

«Κάποια μέρα, τον Φεβρουάριο του 1972, είδαμε τους Ελλαδίτες αξιωματικούς να πραγματοποιούν σύσκεψη στο γραφείο του διοικητή του στρατοπέδου του 9ου Τακτικού Συγκροτήματος, χωρίς να καλέσουν τους Κύπριους αξιωματικούς. Υπηρετούσαμε εκεί με τους λοχαγούς Κώστα Παπακώστα, Τάκη Τσαγγάρη, Ανδρέα Στυλιανίδη - Κίκκο, ενώ ο ταγματάρχης Τάσος Μάρκου και ο ταγματάρχης Φώτης Χρίστου υπηρετούσαν σε γειτονική μονάδα. Όταν ολοκληρώθηκε η σύσκεψη, ο διοικητής του 9ου Τακτικού Συγκροτήματος μάς κάλεσε και μας είπε: "Κύριοι, να ξέρετε ότι αν συμβεί οτιδήποτε στην Κύπρο, εσείς να μην ανησυχήσετε, γιατί θα σας απορροφήσει ο ελληνικός στρατός"! Κατάλαβαμε ότι κάτι δεν πήγαινε καλά... Όταν έφυγε ο διοικητής και βρήκαμε την ευκαιρία, διαρρήξαμε το συρτάρι του γραφείου του. Μέσα σε αυτό βρήκαμε διαταγή για τη διενέργεια πραξικοπήματος. Την πήρε ο λοχαγός Ανδρέας Στυλιανίδης, τη φωτοτύπησε και την τοποθετήσαμε πίσω

στο συρτάρι. Το φωτοαντίγραφο το πήρα στο προεδρικό και το έδειξα στον Μακάριο. Τότε δόθηκαν εντολές για επαγρύπνηση. Φρουρούσαμε έξω από τα στρατόπεδα. Εγώ φρουρούσα έξω από το στρατόπεδο της ΕΛΔΥΚ, γιατί υπήρχαν πληροφορίες ότι ο Γεώργιος Γρίβας βρισκόταν εκεί, περιμένοντας την πραγματοποίηση του πραξικοπήματος για να αναλάβει την εξουσία. Κινητοποιήθηκε και ο κόσμος. Χιλιάδες άτομα συγκεντρώθηκαν στην Αρχιεπισκοπή. Πιστεύω ότι με εκείνη τη διάρρηξη που κάναμε αποσοβήθηκε η πραγματοποίηση του πραξικοπήματος τον Φεβρουάριο του 1972».

Η στελέχωση του Εφεδρικού σώματος

Επειδή προκλήθηκε χάος την περίοδο που ακολούθησε, με τις τρομοκρατικές ενέργειες της ΕΟΚΑ Β', τις μεθοδεύσεις των τριών μητροπολιτών, τις μαθητικές διαδηλώσεις κ.λπ., ο Μακάριος αποφάσισε το 1973 τη σύσταση του Εφεδρικού σώματος, όπως αναφέρει ο Ευτύχιος Σαλάτας. Υπήρχε ήδη ένα τέτοιο σώμα, από την εποχή των Βρετανών αποικιοκρατών (που ονομαζόταν Tactical Reserve ή Εφεδρική Τακτική Μονάς), γι' αυτό χρειαζόταν μόνο η κατάλληλη στελέχωσή του. Ο Ευτύχιος Σαλάτας αναφέρει ποια ήταν η δική του συμβολή σε αυτό:

«Αρχικά επιλέγηκαν ο ταγματάρχης Παντελάκης Πανταζής, ως διοικητής, και οι λοχαγοί Νίκος Παστελλόπουλος, Άγης Ιωακείμ και Σάββας Σολωμού, οι οποίοι ανήκαν στις τάξεις του Κυπριακού Στρατού και όχι της Εθνικής Φρουράς. Με φώναξε ο Μακάριος και μου είπε να βρω κι άλλους λοχαγούς, που ήταν άνθρωποι εμπιστοσύνης, από την Εθνική Φρουρά. Εισηγήθηκα τον Κώστα Παπακώστα, τον Νίκο Βαρναβίδη, τον Χρυσάφη Χρυσάφη, τον Τάκη Τσαγγάρη, ενώ αργότερα προστέθηκε και ο Χρίστος Μασωνίδης».

Του έδινε πληροφορίες ακόμη και τομεάρχης της ΕΟΚΑ Β'

Ο Ευτύχιος Σαλάτας ανέλαβε καθήκοντα 2ου Γραφείου, δηλαδή ήταν υπεύθυνος των πληροφοριών. Είχε καλές σχέσεις με πολύ κόσμο. Πολύς από εκείνους που εντάχθηκαν στην ΕΟΚΑ Β' τούς γνώριζε από την εποχή του αγώνα της ΕΟΚΑ το 1955-1959. Ήταν σημαντικός ο τομέας των πληροφοριών, όπως εξηγεί ο Ευτύχιος Σαλάτας:

«Κάναμε πολύ καλή δουλειά. Όλες οι επιτυχίες που είχαμε οφείλονταν κατά κύριο λόγο στις αξιόπιστες πληροφορίες. Μας έδιναν πληροφορίες

και πολλοί που είχαν ενταχθεί στην ΕΟΚΑ Β'. Ποτέ όμως δεν αποκάλυψα την πηγή τους. Ούτε στους συναδέλφους μου έλεγα οτιδήποτε, ούτε στον διοικητή του Εφεδρικού, Παντελάκη Πανταζή. Ακόμη και στον Μακάριο, όταν με ρωτούσε ποιος ήταν ο πληροφοριοδότης μου, δεν αποκάλυπτα τις πηγές μου. Μέχρι και τομεάρχης της ΕΟΚΑ Β' μου έδινε πληροφορίες. Δεν μπορώ να ξέρω τι είχαν στο πίσω μέρος του μυαλού τους αυτοί οι άνθρωποι. Ομολογώ όμως ότι δεν μου άρεσε αυτό που έκαναν. Δεν το θεωρούσα ηθικά σωστό να είσαι ενταγμένος σε μια οργάνωση και να δίνεις πληροφορίες στους πολέμιούς της».

Συνέλαβαν ομάδα που σχεδίαζε απόπειρα κατά του Μακάριου

Πολλές φορές ο Ευτύχιος Σαλάτας, όπως και άλλοι που είχαν ενταχθεί στην αντίσταση κατά της ΕΟΚΑ Β' και της χούντας, βρίσκονταν στη δυσάρεστη θέση να αντιμετωπίζουν φίλους τους και συναγωνιστές τους στην ΕΟΚΑ. Για μια τέτοια περίπτωση αφηγείται ο Ευτύχιος Σαλάτας:

«Μου έδωσαν την πληροφορία ότι κοντά στο ξυλογέφυρο, στην περιοχή Πλατύ κοντά στη μονή Κύκκου στο Τρόοδος, είχε το κρησφύγετό της ομάδα της ΕΟΚΑ Β'. Ομαδάρχης της ήταν ο Κώστας Νικήτας, από τον Πύργο, φίλος μου από την εποχή της ΕΟΚΑ. Πήγα και το ανέφερα στον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο, γιατί ήταν πολύ σοβαρή η πληροφορία. Ο αρχηγός της ομάδας προσπαθούσε να ετοιμάσει σχέδιο για απόπειρα κατά της ζωής του Μακάριου. "Είμαι σε θέση να τους συλλάβω κατά την απόπειρα, Μακαριότατε", του είπα. Με ρώτησε ποια ήταν η πηγή των πληροφοριών μου, αλλά δεν του απάντησα. "Όχι, να πάτε να τους συλλάβετε", μου είπε ο Μακάριος. Δεν ήθελε να το ριψοκινδυνεύσει, μήπως κάτι πήγαινε στραβά και είχαμε θύματα. Σχεδιάσαμε την επιχείρηση του Εφεδρικού, αλλά περιμέναμε να φύγει από την κρυψώνα ο Μιχάλης Καλογερόπουλος - Διάκος, που ήταν υπολοχαγός της Εθνικής Φρουράς, γιατί αν τον συλλαμβάναμε κι εκείνον, θα έπρεπε να αποκαλύψουμε την πηγή των πληροφοριών μας. Το επόμενο βράδυ πήγαμε στην προεδρική εξοχική κατοικία του Τροόδους ο Τάκης Τσαγγάρης, ο Νίκος Παστελλόπουλος κι εγώ με ισχυρές δυνάμεις του Εφεδρικού. Περικυκλώσαμε την περιοχή. Ήταν γύρω στις 3:30 πριν από τα χαράματα. Είδαμε σημάδια που μαρτυρούσαν φυσικές ανάγκες. Καταλάβαμε ότι ήταν κάπου εκεί κοντά οι καταζητούμενοι της ΕΟΚΑ Β'. Σε κάποια στιγμή ακούστηκε πυροβολισμός και είδα τον Νίκο Παστελλόπουλο να πέφτει. Νόμισα ότι πληγώθηκε. Τότε οι άνδρες που ήταν μαζί μου, εφτά αστυνομικοί, άνοιξαν πυρ για

*Σε μια από τις πολλές επιχειρήσεις του Εφεδρικού σώματος.
Είναι, από αριστερά, ο Μίκης Κουής, αστυνομικός του Τμήματος
Ανιχνεύσεως Εγκλημάτων (ΤΑΕ) στη Λευκωσία, και οι λοχαγοί του
Εφεδρικού Σάββας Σολωμού, Κώστας Παπακώστας και Ευτύχιος Σαλάτας.*

μερικά δευτερόλεπτα. Ακούστηκε πολύ δυνατά από την αντήρηση του θορύβου στα βουνά μέσα στη σιγή της νύχτας. Τους φώναξα να παύσουν το πυρ. Κι όταν σταμάτησαν, φώναξα: “Ρε Κωστή, είσαστε περικυκλωμένοι. Δεν μπορείτε να ξεφύγετε. Αν θέλετε να μην έχουμε θύματα, ούτε εσείς ούτε εμείς, παραδοθείτε!”. Ο Κώστας Νικήτας, ο αρχηγός της ομάδας, όπως ανέφερα, ήταν φίλος μου. Ανήκε στην ομάδα της ΕΟΚΑ, της οποίας ήμουν ομαδάρχης το 1955. Η πληροφορία που είχα ήταν ότι έλεγε πως θα προτιμούσε να αυτοκτονήσει παρά να παραδοθεί. Τον ήξερα καλά. Ήταν άνθρωπος που μπορούσε να κάνει κάτι τέτοιο. Ύστερα από λίγο άρχισαν να σηκώνονται ένας-ένας με τα χέρια ψηλά τέσσερα άτομα. Τελευταίος βγήκε ο Κώστας Νικήτας. Ήρθε και με αγκάλιασε. “Εμένα κάμε μου ό,τι θέλεις. Αλλά τους άντρες μου μην τους πειράξετε, γιατί εγώ φταίω”, μου είπε. “Γιατί; Εποτζοιμήθηκεν ο σκοπός σου;”, τον ρώτησα. Μου απάντησε καταφατικά».

Προειδοποίησε ότι θα υπέβαλλε παραίτηση

Δεν δεχόταν να κακοποιηθούν συλληφθέντες, τονίζει ο Ευτύχιος Σαλάτας. Επειδή λέχθηκαν και γράφτηκαν πολλά για το θέμα αυτό, τόσο εκείνη την εποχή όσο και μεταγενέστερα, ο τότε λοχαγός του Εφεδρικού βάζει τα πράγματα στη θέση τους:

«Σε περίπτωση που συνέβαινε οτιδήποτε, πήγαινα και το έλεγα στον διοικητή Παντελάκη Πανταζή. Τσακωνόμουν και με την προεδρική φρουρά. Παραδίδαμε τους συλληφθέντες στην Αστυνομία και όταν τους παρούσιαζαν στο δικαστήριο, ήταν κακοποιημένοι. Βγάλαμε κακό όνομα, γιατί εμείς τους είχαμε συλλάβει. Πήγα στον Μακάριο να διαμαρτυρηθώ. Ήταν στο γραφείο του και ο υπεύθυνος της προεδρικής φρουράς, Νίκος Θρασυβούλου, και τα άκουσε. “Αν συνεχιστεί αυτή η κατάσταση, εγώ θα φύγω!”, είπα στον Μακάριο. “Εντάξει, Ευτύχη”, μου είπε ο Μακάριος. Αλλά η κατάσταση συνεχίστηκε, γιατί τα πράγματα είχαν ξεφύγει...».

Συνέλαβαν τους απαγωγείς του υπουργού Χρίστου Βάκη

Σημαντική επιτυχία του Εφεδρικού αποτέλεσε η σύλληψη των μελών της ΕΟΚΑ Β', τα οποία είχαν απαγάγει τον υπουργό Δικαιοσύνης, Χρίστο Βάκη, τον Αύγουστο του 1973. Αναφέρει ο Ευτύχιος Σαλάτας πώς έγινε εκείνη η επιχείρηση:

«Κάποια μέρα κτύπησε το τηλέφωνο. Ήταν φίλος από τον Λάρνακα της Λαπήθου. Πρώτη φορά το λέω αυτό. Μπορώ να το πω, γιατί είναι πια νεκρός, δεν μπορεί κανένας να του κάνει κακό και αξίζει να του αποδοθούν τα εύσημα, γιατί ριψοκινδύνευσε να μου δώσει την πληροφορία. “Αυτή τη στιγμή που σου μιλώ, έχει στο σπίτι του Ττάκκου έξι άτομα της ΕΟΚΑ Β'”, μου είπε. Μου εξήγησε πού ακριβώς ήταν το σπίτι. Φώναξα στον Νίκο Παστελλόπουλο και τον Νίκο Βαρναβίδη “πάμε!”. “Μα πού;”. “Θα σας πω μετά”. Μπήκαμε στα αυτοκίνητα μαζί με αστυνομικούς. Εγώ προχωρούσα μπροστά. Φτάσαμε στον Λάρνακα της Λαπήθου και εκεί εξήγησα στους άλλους τον σκοπό της επιχείρησης. Προχωρήσαμε μαζί με τον Νίκο Βαρναβίδη προς το σπίτι όπου βρίσκονταν τα έξι μέλη της ΕΟΚΑ Β', με βάση τα στοιχεία που είχα υπόψη μου. Στην καγκελόπορτα της αυλής στεκόταν κάποιος άντρας και τον ρώτησα: “Ξέρεις το σπίτι του Ττάκκου;”. “Εγώ είμαι ο Ττάκκος”, μου απάντησε. “Ήρταμεν να κάμουμε έρευνα. Έχω ένταλμα. Έσιεις σπίτι σου όπλα ή καταζητούμενα πρόσωπα;”. Μου απάντησε αρνητικά. “Εντάξει, πάμε να δούμεν”, του

*Συνοδεύοντας
στο δικαστήριο
τον κατηγορούμενο
Αδάμο Χαρίτωνος,
ο οποίος δεν έφερε
χειροπέδες.
Ο Ευτύχιος Σαλάτας
διακρίνεται στα δεξιά.*

είπα. Μπήκαμε στο σπίτι, που ήταν όπως τα παλιά δίχωρα, κτισμένο σε κατωφέρεια. Κατάλαβα ότι προσπαθούσε να μας παρασύρει προς το κάτω δωμάτιο. Επέμενα να μείνουμε στο ισόγειο και πρόσεξα ότι ανησύχησε. Πήγε προς την πόρτα του δωματίου και αμέσως γύρισε προς τα πίσω. “Έν’ δα μέσα;”, τον ρώτησα. Μου έγνεψε καταφατικά και άκουσα που όπλισαν εκείνοι που βρίσκονταν μέσα στο δωμάτιο. “Τράβα πίσω!”, είπα στον Ττάκκο, έστριψα το πόμολο και από τη μισάνοικτη πόρτα έριψα ριπή ψηλά στη γωνιά του δωματίου για να μην υπάρξει τραυματισμός από τον εξοστρακισμό των σφαιρών. Απάντησαν κι εκείνοι με ριπές, που πέρασαν ξυστά δίπλα μας και ο Νίκος Βαρναβίδης έπεσε στο πάτωμα. Ξανάκλεισα την πόρτα. Ο θόρυβος ήταν τρομακτικός στο σπίτι. Ακολούθησε νεκρική σιγή. Έβγαине καπνός από το δωμάτιο. Φαίνεται ότι έκαιγαν έγγραφα. “Ρε, φέρτε μου την κάσια που τες χειροβομβίδες!”, φώναξα δυνατά για να με ακούσουν. Δεν είχαμε μαζί μας χειροβομβίδες. “Ρε παιδιά, για να μεν έχουμεν θύματα, ούτε σεις ούτε μες, σας παρακα-

λώ παραδοθείτε”, τους είπα. Απάντησαν “εντάξει” και άρχισαν να βγαίνουν ένας-ένας από το δωμάτιο. Ήταν η ομάδα που είχε απαγάγει τον Χρίστο Βάκη, πολύ σκληρά μέλη της ΕΟΚΑ Β'. Ομαδάρχης τους ήταν ο Ευσταθίου, λοχίας της Αστυνομίας. Άλλος ήταν ο Δημήτρης Σολογιάννης, που ήταν στρατιώτης στον Κυπριακό Στρατό, γαμπρός του Χριστόδουλου Ττάκκου. “Έχω πιστόλι στην πούγκα”, μου είπε και του το πήρα. Άλλος ήταν ο Κώστας Μουσιδής, από την Κοκκινοτριμιθιά, τον οποίο ήξερα από τον καιρό της ΕΟΚΑ. “Ρε Κώστα, για όνομα του θεού...”, του είπα. Βγήκε κι άλλος. Ήταν ο Πανίκος Σουγλίδης, πολύ φανατικός νεαρός, που έλεγε ότι θα έβγαине έξω πυροβολώντας. Αυτός μου είπε ότι είχε πιστόλι κρυμμένο στο ερμάρι του δωματίου και ότι οι άλλοι τον παρότρυναν να το πάρει για να με σκοτώσει. Βρήκαμε 25 κάλυκες στο δωμάτιο και έγγραφα, τα οποία παραδώσαμε στην Αστυνομία. Όταν παρουσιάστηκαν στο δικαστήριο, ο Ττάκκος επιχείρησε να πει ότι δήθεν κρατούσα παιδί μπροστά μου κατά την επιχείρηση, για να τους αναγκάσω να παραδοθούν. Άκουσα όμως τον Ευσταθίου, τον ομαδάρχη τους, που τους είπε “παραιτάτε, γιατί ο Σαλάτας εν’ με το σπαθίν του που μας έπιασεν”».

Ύποπτες κινήσεις στο στρατόπεδο των τεθωρακισμένων

Ήταν έντονες και επιβεβαιωμένες οι πληροφορίες για το σχεδιαζόμενο πραξικόπημα τον Ιούλιο του 1974, σύμφωνα με τον Ευτύχιο Σαλάτα. Οι πληροφορίες προέρχονταν από δίκτυο πληροφοριών που είχε οργανώσει σε στρατόπεδα:

«Κάποιος συγγενής μου από τα Λατσιαά, που ήταν στο στρατόπεδο των τεθωρακισμένων, της 23 ΕΜΑ στην Κοκκινοτριμιθιά, μου είπε ότι οι Ελλαδίτες αξιωματικοί είχαν αλλάξει τα πληρώματα των αρμάτων και ότι είχαν δώσει υποχρεωτική άδεια στους μακαριακούς στρατιώτες. “Ευτύχιε, εν να γινεί πραξικόπημα!”, μου είπε ο συγγενής μου. Εμείς ως Εφεδρικό ήταν τα άρματα που φοβόμασταν περισσότερο, γιατί δεν είχαμε επαρκή μέσα για να τα αντιμετωπίσουμε. “Τι θέλεις να κάμουμεν; Μπορούμε να τα ακινητοποιήσουμε. Είτε να ρίξουμε ζάχαρη στη μηχανή, είτε να βγάλουμε ένα εξάρτημα”, μου είπε ο συγγενής μου».

Εισηγήθηκε μέτρα ενόψει πραξικοπήματος

Ο Ευτύχιος Σαλάτας ενημέρωσε τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο για τις πληροφορίες περί πραξικοπήματος, στη σύσκεψη που είχαν μαζί του

στις αρχές Ιουλίου 1974 οι αξιωματικοί του Εφεδρικού, ο ταγματάρχης Παντελάκης Πανταζής, ο Νίκος Παστελλόπουλος, ο Νίκος Βαρναβίδης, ο Κώστας Παπακώστας και ο Ευτύχιος Σαλάτας, καθώς και άλλοι παράγοντες, ο Ανδρέας Αζίνας, διοικητής του Συνεργατισμού κ.ά. Ο Ευτύχιος Σαλάτας αφηγείται τα όσα λέχθηκαν σε εκείνη τη σύσκεψη:

«Φτάσαμε στο προεδρικό και μας είπαν να περιμένουμε, γιατί ο Μακάριος ήταν απασχολημένος. Περάσαμε και καθίσαμε στο γραφείο του Χάρη Βωβίδη. Όταν μας φώναξαν να προχωρήσουμε στο γραφείο του Μακάριου, είδαμε που έβγαινε ο Σάββας Κωνσταντόπουλος, εκδότης της εφημερίδας “Ελεύθερος Κόσμος” στην Ελλάδα. “Κάποιο μήνυμα θα έφερε τούτος που την Αθήνα”, σκέφτηκα. Καθίσαμε για τη σύσκεψη και πήρα τον λόγο να ενημερώσω τον Μακάριο ως αξιωματικός πληροφοριών του Εφεδρικού: “Μακαριότατε, δεν ξέρω από ποια υψηλά πρόσωπα παίρνετε πληροφορίες, εμείς όμως πιστεύουμε ότι θα γίνει πραξικόπημα” και του εξήγησα ποιες ήταν οι πληροφορίες που είχαμε. “Όχι, Ευτύχιε, θα γίνει απόπειρα κατά της ζωής μου”. Επέμενα ότι θα γίνει πραξικόπημα, αλλά ο Μακάριος ήταν αμετάπειστος. “Εν τοιαύτη περιπτώσει, αφού θα γίνει απόπειρα, εισηγούμαι, πρώτον να σταματήσετε τις διακινήσεις από την Αρχιεπισκοπή στο προεδρικό. Δεύτερον, να αντικαταστήσετε τον διοικητή των αρμάτων με τον ταγματάρχη Φώτη Χρίστου”. Αυτός ήταν Κύπριος αξιωματικός του ελληνικού στρατού. Υπηρετούσε μαζί μας στο 9ο Τακτικό Συγκρότημα. Καταγόταν από την Άσσια και σκοτώθηκε στα Καζιβερά κατά την τουρκική εισβολή. “Τρίτον”, είπα στον Μακάριο, “να στείλετε διαταγή στο ΓΕΕΦ ότι αναστέλλονται οι στρατιωτικές ασκήσεις και ότι απαγορεύεται να βγουν τμήματα της Εθνικής Φρουράς από τα στρατόπεδά τους, μέχρι τις 20 Ιουλίου”. Τότε έληγε η προθεσμία που είχε δώσει ο Μακάριος με την επιστολή του προς τον Γκιζίκη για την απόσυρση των Ελλαδιτών αξιωματικών από την Εθνική Φρουρά. “Και τέταρτον, να μην πάτε για το Σαββατοκυρίακο στην εξοχική κατοικία στο Τρόδος”. Ο Μακάριος συνέχισε να μας καθησυχάζει ότι δεν επρόκειτο να γίνει πραξικόπημα».

Η αιφνιδιαστική επίθεση στο στρατόπεδο του Εφεδρικού

Το Εφεδρικό, παρά τη στάση του Μακάριου, καλού-κακού βρισκόταν σε επιφυλακή. Πραγματοποιούνταν ολονύχτιες περιπολίες έξω από στρατόπεδα της Εθνικής Φρουράς. Όταν άρχισε να ξημερώνει η Δευτέρα, 15 Ιουλίου 1974, ο Ευτύχιος Σαλάτας δεν πήγε στο σπίτι του, αφότου

έληξαν οι περιπολίες στις 6:00, αλλά στο γραφείο του στο στρατόπεδο του Εφεδρικού, όπως θυμάται:

«Κατά τις 8:30 ακούσαμε πυροβολισμό από το ΓΕΕΦ. Δοκίμασα να πάρω τηλέφωνο για να μάθω τι συνέβαινε, αλλά ήταν κομμένες οι τηλεφωνικές γραμμές. Ο Φειδίας Στόκκος, μέλος του Εφεδρικού, μου είπε “κύριε λοχαγέ, θα πάω να δω ίντα που γίνεται...”. Πήρε αυτοκίνητο και προχώρησε προς το Αρχηγείο της Αστυνομίας. Όταν μπήκε στην αυλή, τον πυροβόλησαν από την ταράτσα. Τραυματίστηκε, αλλά κατάφερε να οδηγήσει το αυτοκίνητο μέχρι την είσοδο του Εφεδρικού. Κατέβηκε από το αυτοκίνητο και έπεσε σε χαντάκι. Στο μεταξύ ήρθαν καταδρομείς που άρχισαν να βιάλλουν εναντίον του στρατοπέδου μας από παντού. Μας κτυπούσαν με όλων των ειδών όπλα. Οι σφαίρες έπεφταν στους θαλάμους που βρίσκονταν τα μέλη του Εφεδρικού μετά από τις περιπολίες. Προβάλαμε αντίσταση περίπου μέχρι τις 11:00. Κόψαμε τα συρματοπλέγματα της περιφράξης και προχωρήσαμε προς τις κατοικίες της Αστυνομίας. Πήραμε θέσεις στα παράθυρα και πυροβολούσαμε από εκεί. Ήταν αναμμένο το ραδιόφωνο και ακούσαμε την ανακοίνωση ότι ο Μακάριος ήταν νεκρός. Μας κυριέυσαν έντονα συναισθήματα απογοήτευσης. Μαζί μου ήταν ο Παντελάκης Πανταζής, ο λοχαγός του Εφεδρικού Άγης Ιωακείμ και ο λοχαγός της Εθνικής Φρουράς Ερμής Χριστοδούλου. Συμφωνήσαμε όλοι να σταματήσουμε την αντίσταση, γιατί ήταν μάταιη. Βγήκαμε έξω από τις κατοικίες της Αστυνομίας και οι καταδρομείς που μας είδαν νόμισαν ότι ήμασταν του σπιτιού, γιατί φορούσαμε πολιτικά ρούχα. Ο επικεφαλής όμως των καταδρομέων, Ελλαδίτης υπολοχαγός Βασίλειος Ροκάς, είδε τον Ερμή και τον αναγνώρισε. Τον ήξερε από την Κερύνεια. Μας οδήγησαν στην αυλή του ΡΙΚ και μας έβαλαν να ξαπλώσουμε στο έδαφος μπρούμυτα. Ήταν εκεί και ο γιος του Ττάκκου, ο οποίος κρατούσε αυτόματο και συμπεριφερόταν με πολύ μίσος. Πηγαινοερχόταν και ο υπολοχαγός Ροκάς βρίζοντας. Είπα να το ρισκάρω. “Κύριε λοχαγέ, είμαι ο λοχαγός ο Σαλάτας και αν θέλετε να σώσουμε ζωές, αφήστε μας να σηκωθούμε”, του είπα. Ο Νίκος Βαρναβίδης και ο Χρυσάφης Χρυσάφη, με άλλα μέλη του Εφεδρικού, συνέχιζαν ακόμη την αντίσταση στο στρατόπεδό μας. Ο Ροκάς άρχισε να φωνάζει “γιατί να ζείτε;”! Δίπλα μου ήταν ξαπλωμένος ο ταγματάρχης Πανταζής και του είπα να σηκωθεί. Τον έφτυνε και τον έβριζε. Δεν έμειναν λόγια που δεν του είπα. “Μας ντρόπιασες!”, του είπα, γιατί ο Πανταζής ήταν αξιωματικός του ελληνικού στρατού. Ο Πανταζής επικοινωνήσε μέσω

ασυρμάτου με τον Βαρναβίδα και του είπε ότι ήταν καλύτερα να σταματήσουν την αντίσταση και να παραδοθούν. Ήταν εκεί και κάποιος Ελλαδίτης ταγματάρχης που βιάστηκε να πάει να συλλάβει τον Βαρναβίδα και τον Χρυσάφη, αλλά κτυπήθηκε από σφαίρα, γιατί συνεχιζόταν ακόμη η ανταλλαγή πυροβολισμών. Στο ΡΙΚ έφεραν και τον Ερμή, τον οποίο πυροβόλησε στα πόδια ο αξιωματικός των καταδρομών, Ελλαδίτης υπολοχαγός Παναγιώτης Καραχάλιος. Έβγαλα το πουκάμισό μου, σκούπισα τα αίματα και ζήτησα από τους υπαλλήλους του ΡΙΚ που ήταν μαζί μας να μου φέρουν κιβώτιο πρώτων βοηθειών, αν είχαν, καθώς επίσης σανίδες. Περιποιήθηκα λίγο τα τραύματα του Ερμή και έφτιαξα νάρθηκες για τα πόδια του, αφού τα κόκκαλα είχαν κομματιαστεί. “Ρε κουμπάρε, εν να ξαναπαίξω μπάσκετ;”, με ρώτησε ο Ερμής. Σε εκείνη την κατάσταση που ήταν σκεφτόταν το μπάσκετ! Ύστερα μας οδήγησαν σε αίθουσα του ΡΙΚ. Βλέπαμε από τα παράθυρα που είχε καταδρομείς έξω, οι οποίοι είχαν στραμμένα τα οπλοπολυβόλα μπρεν προς το μέρος μας».

Τους έκλεισαν στα κελιά της Στρατονομίας

Από το ΡΙΚ μετέφεραν τους αξιωματικούς του Εφεδρικού στο στρατόπεδο «Ανδρέα Παναγίδα» της Στρατονομίας, απέναντι από το ξενοδοχείο «Χίλτον». Τον Ευτύχιο Σαλάτα τον τοποθέτησαν στο ίδιο κελί με τον Παντελάκη Πανταζή και τον Τάκη Τσαγγάρη. Το βράδυ άκουσαν θόρυβο από σιδηρόπορτες που άνοιγαν. Ο Ευτύχιος Σαλάτας αναφέρει τα όσα πέρασαν από το μυαλό του:

«Είπα στον Τσαγγάρη και τον Πανταζή: “Νομίζω ήρταν να με πάρουν. Σας παρακαλώ κοιτάξετε την οικογένειά μου”. Είχα τέσσερις κόρες. Ο Τσαγγάρης με καθυσύχαζε, αλλά όταν άνοιξε η πόρτα του κελιού, εμφανίστηκαν τέσσερα άτομα με μακριά μαλλιά, οπλισμένα με καλασνίκοφ, που είπαν “ο Σαλάτας να έρτει μαζί μας”. Με έβαλαν σε λαντρόβερ και ο ένας από αυτούς μού είπε: “Εμπα μέσα τζιαι μεν κάμεις καμιάν πελλάραν, γιατί εν να σε παίξω!”. Του απάντησα: “Εμέναν μεν με απειλάτε. Εν εφοούμουν να σκοτωθώ το ’55, τζιαι εν να φορηθώ τωρά; Αν θέλετε στήστε με στον τοίχο...”. Προχωρήσαμε με το αυτοκίνητο μέσα στη νύχτα. Η Λευκωσία ήταν έρημη. Ακουγόταν κανένας πυροβολισμός πού και πού. Πήραμε τον δρόμο προς τη Λεμεσό και τότε έκανα τη σκέψη ότι αν προσπερνούσαμε το Αρχηγείο της Αστυνομίας και το ΓΕΕΦ, αυτό θα ήταν το τέλος. Με έπαιρναν για εκτέλεση. Τελικά έστριψε το αυτοκίνητο προς το

Αρχηγείο της Αστυνομίας και μπήκαμε στην αυλή του, που ήταν γεμάτη από οπλισμένους μακρυμάλληδες, μέλη της ΕΟΚΑ Β'. Ο οδηγός του αυτοκινήτου στάθμευσε σε μια γωνιά για να μη με κατεβάσει ανάμεσά τους. Την ώρα όμως που σηκώθηκα για να κατεβώ από το λαντρόβερ, κάποιος φώναξε “ε τον Σαλάταν!”. Το τι σφυρίγματα, τι βρισιές και τι φτυσίματα ακολούθησαν, δεν περιγράφεται... Προχωρήσαμε όμως προς το κτήριο του ΓΕΕΦ χωρίς άλλα δυσάρεστα».

Ο Σαμψών ήθελε να τους «χρησιμοποιήσει»

Δεν μπορούσε να ξέρει ο Ευτύχιος Σαλάτας τον λόγο που τον μετέφεραν στο ΓΕΕΦ. Τουλάχιστον μέχρι εκείνη τη στιγμή είχε αποφύγει την εκτέλεση. Συνεχίζει την αφήγησή του:

«Με έβαλαν σε κάποιο δωμάτιο, όπου ήταν δύο Ελλαδίτες λοχίες που έκαναν τους μάγκες. Σε λίγο ήρθε κάποιος και μου είπε “έλα μαζί μου”. Τον ακολούθησα και πήγαμε σε άλλο δωμάτιο, όπου βρισκόταν ο Νίκος Σαμψών. Με αγκάλιασε, με φίλησε και μου είπε: “Εσάς θέλω να σας χρησιμοποιήσω...”. “Μα ποιους να χρησιμοποιήσεις; Γιατί ενόμισες, επέθαναν ο βασιλιάς - ζήτω ο βασιλιάς; Για ποιους μας επέρασες;”, του απάντησα. “Εντάξει, αλλά θέλω να με βοηθήσεις”, μου είπε ο Σαμψών. “Αν μπορώ...”. “Ξέρω ότι ήσουν ο πιο έμπιστος του Μακάριου τζιαι σου έλεεν ούλα τα μυστικά του. Θέλω να μου πεις πού θα επήαινε σε περίπτωση πραξικοπήματος”, μου είπε ο Σαμψών. “Α, ώστε έφυεν σας;”, τον ρώτησα. Και δεν μου το έκρυψε ότι ο Μακάριος ήταν ακόμη ζωντανός και ελεύθερος. “Τι να σου πω, ρε Νίκο; Εσύ ξέρεις τον Μακάριο, δεν εμπιστεύκεται κανένα”. “Έχεις δίκαιο, αλλά μήπως έσιει καμιάν σήραγγα στο προεδρικό;”, επέμενε ο Σαμψών. “Μα, το προεδρικό ξέρεις το καλλύττερα που μένα. Πού εβρέθηκεν η σήραγγα;”, του απάντησα. Ο Σαμψών με διαβεβαίωσε ότι δέχτηκε να ορκιστεί “πρόεδρος” για να αποφευχθεί ο εμφύλιος πόλεμος. “Τζιαι τζιείνοι ούλοι τζιαμαί έξω ποιοι ένουν; Ίντα που κάμνουν;”, τον ρώτησα. “Έν για να τους ελέγχω”, μου είπε. “Όξά εν να σε ελέγχουν τζιείνοι εσένα;”. Στη συνέχεια ο Σαμψών μου είπε ότι θα πήγαινε να μιλήσει στην πλατεία Μεταξά, αλλά αντέδρασε ο Μιχαλάκης Παντελίδης, τον οποίο είχε διορίσει “αρχηγό” της Αστυνομίας και του είπε “εν θα πάεις πούποτε”. Στο δωμάτιο ήταν και κάποιος άλλος, ο οποίος με χαιρέτησε και μου είπε: “Γεια σου, Ευτύχιε! Μα, δεν με αναγνώρισες; Πόσες φορές φάγαμε μαζί μαχαλεπί στην πλατεία του χωριού σου, στον Λυθρο-

δόντα...”. Ήταν ο Ελλαδίτης ταγματάρχης Αθανάσιος Σκλαβενίτης. Είχε έρθει στην Κύπρο την Κυριακή τη νύχτα για το πραξικόπημα».

Ο Ευτύχιος Σαλάτας ανέφερε στον Νίκο Σαμψών ότι ανησυχούσε για την τύχη των συναδέλφων του και εκείνος τον διαβεβαίωσε ότι δεν επρόκειτο να επιτρέψει σε κανένα να τους πειράξει. Κάποιος παρευρισκόμενος, από την Κοκκινοτριμιθιά, πλησίασε τον Ευτύχιο Σαλάτα, του είπε ότι γνώριζε τον γαμπρό του, Μιχαλάκη, και τον οδήγησε πίσω στο λαντρόβερ εν μέσω του πλήθους των οπλοφόρων. Τον μετέφερε στο στρατόπεδο της Στρατονομίας, σε κελί μαζί με τον Παντελάκη Πανταζή και τον Τάκη Τσαγγάρη.

Τα ψέματα για τις αλυσίδες των «βασανισμών»

Οι τρεις αξιωματικοί του Εφεδρικού μεταφέρθηκαν από το κελί στη δημοσιογραφική διάσκεψη που έδωσε ο Νίκος Σαμψών το απόγευμα της Τετάρτης, 17 Ιουλίου 1974. Όπως αναφέρει ο Ευτύχιος Σαλάτας, οι δημοσιογράφοι ρωτούσαν ανοησίες τους αξιωματικούς του Εφεδρικού, αλλά δεν μπορούσαν να απαντήσουν, γιατί στο δωμάτιο βρίσκονταν οπλοφόροι:

«Ο Σαμψών παρουσίασε στους δημοσιογράφους αλυσίδες που βρήκαν στην Αστυνομία και ισχυρίστηκε ότι τάχα με αυτές βασανίζαμε τους κρατούμενους. Ήταν ψέματα... Στην πραγματικότητα εκείνες οι αλυσίδες ήταν τεκμήρια κάποιας υπόθεσης. Είχαν χρησιμοποιηθεί για τον ξυλοδαρμό ιερέα στην Τερσεφάνου».

Τον ρωτούσαν για τους πληροφοριοδότες του

Την ίδια μέρα κάλεσαν τον Ευτύχιο Σαλάτα στο γραφείο του διοικητή του στρατοπέδου απέναντι από το «Χίλτον». Εκεί τον περίμενε κάποιος ξάδελφός του, που ήταν συγγενής του μητροπολίτη Γεννάδιου, ο οποίος του ζήτησε να βοηθήσει τον φίλο του που τον συνόδευε. Τι είδους βοήθεια; Εξηγεί ο Ευτύχιος Σαλάτας:

«Το άτομο εκείνο μου είπε: “Ξέρεις με; Είμαι τζιέινος που εν εκατάφερες να συλλάβεις. Ο Μίκης Αργυρού”. “Εντάξει, αλλά χωρίς να σε συλλάβω, έμαθα πολλά πράγματα που σένα, γιατί επακολουθούσαμε σε”, του απάντησα. “Ξέρω ότι είσαι τίμιος. Κάποιος δικός μας εδία σου πληροφορίες. Θέλω να μου πεις ποιος ήταν”. “Γιατί ποιος είσαι εσύ να μου κάμεις ανάκριση; Τζιαι αν σου πω, εν θα χάσεις τη γνώμη που έσεις για μένα ότι είμαι τίμιος;”, του απάντησα».

Τους έστειλαν άοπλους στη μάχη του Αγίου Ερμούλου

Οι αξιωματικοί του Εφεδρικού έμειναν κλεισμένοι στα κελιά, μέχρι το Σάββατο το πρωί, 20 Ιουλίου 1974, που άρχισε η τουρκική εισβολή. Και συνέχισαν να τους κρατούν οι πραξικοπηματίες, παρόλο που εκείνοι κτυπούσαν τις πόρτες και φώναζαν να τους αφήσουν ελεύθερους για να πάνε να πολεμήσουν. Πέρασε έξω από τα κελιά ο λοχαγός της Εθνικής Φρουράς Ιάκωβος Συμεωνίδης και, χωρίς να κοιτάζει προς το μέρος τους για να μην το προσέξουν οι πραξικοπηματίες, τους διαβεβαίωσε ότι θα έπαιρνε φτυάρια και κασμάδες για να σπάσει τις πόρτες. Τελικά οι πραξικοπηματίες άνοιξαν τις πόρτες και άφησαν ελεύθερους τους αξιωματικούς του Εφεδρικού γύρω στις 11:00 το πρωί, όπως αφηγείται ο Ευτύχιος Σαλάτας:

«Μας μετέφεραν πάλι στο ΓΕΕΦ και εκεί συναντήσαμε τον Νίκο Σαμψών. Με αγκάλιασε πάλι και με φίλησε. Μου είπε ότι έπρεπε να πολεμήσουμε μαζί τους Τούρκους και ότι “ο Μακάριος...”. “Ρε Νίκο, οι Τούρτζιοι εμπήκαν στην Κύπρο τζιαι εσύ ακόμα μάσιεσαι με τον Μακάριο; Ντροπή σου!”, του απάντησα. Ύστερα μας μετέφεραν στο 9ο Τακτικό Συγκρότημα. Μας έδωσαν στρατιωτικά ρούχα και το απόγευμα μάς πήραν στο Γυμνάσιο Κύκκου, εμένα, τον Τάκη Τσαγγάρη και τον Κώστα Παπακώστα. Εκεί είχαν συγκεντρωθεί περί τους 2.000 εφέδρους. Ο Ελλαδίτης αντισυνταγματάρχης Ιωάννης Δημόπουλος μάς είπε να συγκροτήσουμε το 301 Τάγμα Πεζικού. “Μα, ακόμα δεν το συγκρότησες;”, του είπα. “Όπλα δεν υπήρχαν για να δώσουμε στους στρατιώτες. Μόνο μερικοί κρατούσαν μαρτίνια. Εμένα μού έδωσε κάποιος γνωστός μου αυτόματο τσέχικο. Όταν ολοκληρώθηκε η διαδικασία, μπήκαμε σε φορτηγά και ξεκινήσαμε προς άγνωστη κατεύθυνση».

Προορισμός τους ήταν ο Άγιος Ερμούλαος. Ανάμεσα στους έφεδρους στρατιώτες διαδόθηκε ότι σκόπιμα τους έστειλναν στο μέτωπο άοπλους ως πρόβατα επί σφαγή, γιατί ήταν μαζί τους οι αξιωματικοί του Εφεδρικού. Στον Άγιο Ερμόλαο ήταν η αρχή ενός νέου κεφαλαίου της τραγωδίας που έζησε ο Ευτύχιος Σαλάτας, ο οποίος κατά τη διάρκεια της τουρκικής εισβολής πολέμησε σε διάφορα μέτωπα, στη Λάπηθο, τη Φιλιά κ.ά.